

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
ENG E D E L M É V E L.

—————

Nro 47.

Költ Bétsben, Sz. Iván Havának (Júniusnak).
 14-dik napján 1796-dik Elztendőben.

Hadi Környülállások.

Azolta, hogy a' Frantziák *Lombárdiába* bé-ütöttek, az *Olasz* Tudósításaink részzerént el-tévelyedtek, részzerént az ellenség miatt nagy kerületet tévén, későre érkeztek kezünkbe. Illyen az itt következő Levél is, melly költ:

Májlánd Városából Májusnak 19-dikén hajnalban: — „A' mi (Ts. és Kir.) armádiánk kényszerítettvén oda hagyni a' *Szardíniai Király'* birtokait, vonta magát *Tici-*

C e c

no nevű vízhez, melly foly *Májlánd* Várossa és a' *Szárdíniai* Király' birtokai között, a' hol erőssen bé-sántzolta magát, gondolván, hogy a' Frantziák majd már most egyenesen *Májlánd* Várossának fognak jönni, a' mint is egynehány napok alatt igen nagy erővel mutogatták magokat, Seregünknek erőss fekvése előtt. Azonban tsak palástolása vólt ez, titkos szándékjoknak: mert nagy siettséggel elébb nyomúltak oda, a' hová nem is lehetett vólna gondolni, t. i. *Placentzia* Várossáig: mellyet hallván *Boljiö* Vezérünk, el hagyta a' *Ticino* vizét, 's *Májlánd* és *Pávia* Várossait, tsak hogy a' *Pádus* vizén való által-rontásban meg-gátolhassa az el-lenséget. *Codogno*, 's *Lodi* Várossainál tsak hamar egymás után véres verekedések estek, mellyek után a' Fr. Fővezér *Buonaparte* által, *Messena* Generális küldettett ezen Város felé: melly küldetésről hírt vévénn a' *Májlándi* kis Várnak (Citadellának) Kormányozója: egy ágyút süttetett ki délelőtti 11 órakor Máj. 12-dikénn, hogy a' Várbéli Katonák, kiknek a' Városban dolgok vólt, vissza sietnének a' Várba a' Frantziák elől. — Minekutánna a' ki-állított Város-Katonáinak keményen meg-parantsolta a' Magistrátus, hogy jól vígyázzanak, ne hogy valamelly zenebona támadjon: maga hintóba ült, 's eleibe ment a' Frantzia Generálisnak, a' ki nem mefz-

fze a' Várostól egy mezei épület' torná-
 zábann várakozott, több más Tisztectől
 körül vétetve. A' Magistrátus ki-szállván
 hintajaiból, közönten indult a' Generá-
 list, de ez meg-látván a' Tanátsbélieket,
 fel kelt székéről, 's eleikbe ment azoknak,
 és szokott tzeremóniák között által-vette
 tőlök a' neki nyújtott Város-kúltsát, 's
 rövid Beszédet tartott, melly által igyeke-
 zett a' Népnék szívét meg-nyerni. Erre
 tapsoltak némelly értetlenek. A' Beszéd
 után paripájára ült *Messena*, 's a' Fr. Se-
 reg előtt lovagolvánn, nem sokára a' Ró-
 mai kapuhoz érkezett, mellyen bé-jött a'
 Városba muzsika szó alatt, 1200 lovasok-
 kal, 's az öreg templom-piattzán meg-ál-
 lapodott. Tizezer gyalogság a' kapunál
 maradt, az után pedig a' Citadella körül
 kvártélyba szállíttatott. *Messena* Generá-
 lis nem sokára az után titkon el ment a'
 Citadella' fekvésének meg-visgálására. —
 Vasárnap ide érkezett *Buonaparte* is. Ezt
 kívül a' Városon egéssz egy óra járásnyi
 földre, két felől fel-fegyverkezve várták
 a' Fr. gyalog Katonák, kik között imitt
 amott ágyúk is vóltak ki-állítva. Sok he-
 lyen hallatott muzsika szó, és Frantzia
 hadi éneklés is. *Messena* Generális más
 Fő-Tisztekkal együtt majd 3 óránnyi já-
 ró földre ment eleibe *Lodi* Várossa felé
Buonaparténak, ki, a' Directoliális Kom-
 misszáriussal *Salicettivel* együtt, egy lo-

vas Sereg előtt lovaglott. Egy óránnyira a' Városon kívül állott a' számtalan sok Néppel együtt a' Magistrátus, mellynek Beszédére hofzasan felelt *Buonaparte*. — Ezen feleletből észre-lehetett mindjárt venni, hogy a' szegény Városbéliekre nagy adót szándékozik vetni: még is ekkor is voltak olyanok, kik több ízben tapsoltak a' *Buonaparte'* beszédének. Muzsika szó alatt bé-jött annakutánna *Buonaparte,* 's a' leg-szebb palotába szállott, az után minden Cancelláriákat, 's a' Státushoz tartozó épületeket le-petsételtetett; go Személyre terített asztalnál ebédelt, 's estvére a' Város, és a' Teátrum is belől illuminálva voltak. Minden nyerges lovat elfzedtek itt a' Frantziák. Illy eszközök által kívánnak Ők atyafiasodni. — Fel-kívánták annakutánna a' Citadellát: de az abban lévő 1600 Katonák' Vezére *Salis Generális* nem hajtott kívánságjokra; sőt hogy közelgettek a' Vár felé: erőssenn ágyúztatott reájok: a' midőn ezek is vissza kezdtek ágyúzni. “

(Ezen Levél szerént tehát, a' Frantziáknak Májland Városába lett bé-menetelek előtt, nem ment által *Salis Generális* a' Májlandi Várból Mántuai Kommendánsnak.)

A' *Mediolánumi* Hertzegségből költt más Tudósításoknak summáját, közli a' *Bétsi* Udvari Újság is, illy forma értelmű Előadással: „Azon szorongatások és rendeletlenségek által, mellyeket, Olasz-Országban követnek el a' Frantziák: kö-

zönségesen magokra haragítják 's lázzafztják a' jármok alá fogott Lakosokat, *Pedemontziumnak Tortonai és Alessándriai* Megyéiben; valamint a' *Pádus* és *Tanaró* vize' bal mellyékénn is sok Fr. Katonákat le-öldöstek a' nyomattatott Lakosok; 's úgy mutatták magokat, hogy egéssz pártütést akarnak kezdeni: minekokáért a' *Tortonai* Kommendáns *Meyner* Generális, *Buonaparte'* nevébenn egy Hirdetményt tett közönségessé, mellyben, reájok parantsolt a' Lakosokra, hogy 24 órák alatt adják által fegyvereiket mindnyájann; 's egyfzersmind bíztatta őket, hogy a' Frantziák Barátjaik ő nékik, úgy mint a' kik, tsak azért jöttek hozzájok, hogy bátorságba helyheztessék őket az *Aufztriaiak* ellen. " — *Lehet e' már ennél nagyobb tsúfolkodás?*

Lombárdiában se' szeretik sehol a' Fr. igát hordozni. *Buonaparte* Generális ugyan, és *Kommisszárius Salicetti*, fennyen hangzó ki-fejezésekkel ígértek a' Lakosoknak részt, a' nem keresett 's meg sem emészthető gyümöltseiből az újj Frantziák' szerentséjének; az ő rokonságjokból; egyenlőségjokból; 's szabadságjokból: de hogy hamar meg-kóstoltassák velek ezeknek zsengeit: nem kívántak tőlök most többet, hanem tsupán hogy húsz millió lívert *kontribuállyanak* mentől kevesebb idő alatt, *Egyfzersmind* minden *Kasszákat* el-zárat-

tak; minden eddig való Tifztségeket eltörölttek; újj frantzia módi Magistrátusokat állítottak fel; 's Szabádság-fákat plántáltattak. De ezen újj intézetek annyira nem tettettek a' Lakosoknak, hogy mihelyt el-úttazott *Buonaparte* Generális *Májlánd*ból a' Sereghez: azonnal zenebonák ütötték ki magokat: *Binascoban*, 's egyéb környékeibenn is *Májlánd* Városának; úgy hogy vissza kellett hívni *Buonaparte* Generálist. Vissza is tért ezen Generális: 's *Binascot* fel-gyújtatta, és hasonló büntetéssel fenyegettetett meg minden Helységeket és Városokat, a' mellyek 24 órák alatt le nem teszik fegyvereiket, 's meg nem esküsznek a' *Frantzia* Közönséges-Társasághoz való hívségre. (melly, egyátallyában ellenkezik, az ő törvényes Fejedelmekhez tartozott hívségjekkel) Ezen közben, még nagyobb nehézség adta elő magát *Páviában* *Buonapartére* nézve; úgy hogy oda nagy számú fegyveres Néppel kénytelenített menni. A' fel-zendült Lakosok bátrann elibe mentek 's szembe szállottak véle: de nem bírván végre az ellenség' sokságával, vissza-vonták magokat a' Városba, 's bé-zárták annak kapuit: mellyeket bé-vágták ugyan fejszékkel a' Frantziák, 's ekképpen bé-rontottak a' Városba: de ott is a' Lakosok, minden ablakból lövöldöztek, 's köveket hajigáltak rájuk. Végre tsak ugyan győzött a' szá-

mosabb ellenség, 's az Insurgenseknek Vezéreit el-fogdosta, házaikat ki-rablotta, 's el is égette. Illy környülállások között, a' *Májláudi* Érsek és a' *Comoi* Püspök, Páfztori Levelek által intették meg a' Népet, hogy hagyjon békét a' Győzők ellen való veszedelmes erőszakoskodásnak.

Bonóniába vissza-érkeztek Máj. 22-dikénn azok a' Követek, a' kik *Modenába* küldődtek vólt: de mitsoda válasszal? még azt 24-dik Májusban se' írták *Bonóniából*.

A' *Római* Udvarnál Spanyol Követtséget viselő Ns *Azara*, Máj. 21-dikénn *Bonóniába* érkezett; 23-dik Májusban pedig, *Pármánn* utazott által *Modena* felé.

A' *Toskánai* Udvarnál lévő Fr. Követ *Miot* Úr, Máj. 23-dikénn *Mediolánumba* indúlt *Florentziából*.

Az Ánglus Hajóssereg, még mindég *Tulon* előtt járkál fel 's alá, és tovább is akar ott tartózkodni: mivel a' Vezérje *Jervis* Admirális, friss vízért 's eleségért küldött *Korzikába*.

Báró *Boljiö*' Serege abban a' fekvésben vólt még Jún. 5 dikénn is, mellybenn a' múltt postánn írtuk vólt.

Nagy segítséget kellett küldeni a' *Rajna* mellől B. *Boljiöhöz*, még pedig hirtelen: melly küldés után izükségesnek ítélték *Károly* Fő-Hertzeg, és Gróf *Wurmser*, mind addig tsak óltalmazólag tartani eggyesülésben Seregeiket, míg útban lévő

segítségjeik el-érkezédenek. Az ellenségeskedéseket, mellyek meg-előzték ezen Történetet, következő értelmű Előadásban tétette közönségesekké a' Bétsben lévő Katonai Fő-Cancellária:

Károly Fő-Hertzeg' Serege táborba szállván *Baumholder*nél: ennek leg-szélsőbb szárnyát, még a' Fegyvernyugvás' idejének el-telése előtt meg-támadta az ellenség Május' 30-dik éjtfzakáján: de visszanyomattatott a' *Bambergi* Batalion által, mellyből ez alkalmatossággal két Tifztek és 26 Közemberek hüllottak el.

Máj. 31-dikén, *Schellenberg* Generális által ment *Kyrn* Városán, melly, a' *Felső-Rajnai* Kerületben fekszik a' *Nahe* vize mellett; 's ámbár tüzelt reá az ellenség: még is a' Város előtt lévő magass fekvésű földeket el-foglalta.

Ugyan az nap, fel-kerekedett az ellenség, *Tholay*nál fekvő táborából, 's bal szárnyunk' hegyire tsapott. Ágyúinak általma alatt, egy csoport könnyű Vadászai bé vették magokat *Groningba* és *Wallhausen* nevű Mező-városába az *Alsó-Saxóniai* Kerületnek, el-fogtak egynehány Határőrző Stutzosainkat, és igyekeztek meg-telepedni; mellyre reá is mentek volna: mivel még egy. újj tsapat érkezett segítségekre; a' Miéink pedig ki-fogytak vólt a' puskatöltésekből: hanem szerentsére, a' *Vétsey* Magyar Lovassainak *Deval* Májor alatt lé-

vő. Ofztálya érkezvén, szélllyel-verte az ellenséget, mellyből nem keveset öldösött. le, 's fogott is hetvenkilentzet.

Stuttzos Oberster *Jelachich*, és Uhlánus Kapitány Gróf *Trautmannsdorf* is hasonló szerentsével kergették által a' *Bliesz* vizenn, az ellenek jött Frantziákat, kik közzül 5 Kapitányt, 3 Tisztet és 290 Közembert tettek foglyaikká.

Ezen tusakodásokban három Tisztek és mintegy száz alsóbb rendű Katonák ízámláltattak részünkről, a' kik, résszerént el-estek, résszerént meg-sebesedtek, résszerént nem találtattak.

Hertzeg *Württemberg* Feldzeugmeisterünk' tudósítása szerént, mintegy négy ezerig való Frantziák által-szállottak Május' 31-dikénn a' *Wiepper* vizénn, és a' mi Előlvígyázóinkat vissza-nyomták az *Acherenn*. *Kienmayer* Generális el-szedette a' hídakat, 's a' fekvő helynek óltalmazását, *Odonelli* Szabad-seregebéli Gróf *Gyulay* Májorra bízta, ki a' reá bízott dologban híven és vitézül el is járt, szerentsé- sen meg-tartván a' tanyát, 5 óránnyi viaskodás után is. — Szint' így nem boldogulhatott az ellenség, *Lomarnál* és *Maindorfnál* is.

Ezen Híradásoknak *Bétsbe* lett érkezése után, érkezett ide *Bétsbe*, *Károly* Fő-Hertzeg' Adjutánsa Májor *Wratislaw*.

Frankfurtból Máj. 5-dikénn: — „Egy Fr. tsapat a' *Sieg* vizén; más, *Bonn*nál a' *Rajna*n, ugyan azon egy időben szállottak által. A' Ts. K. Seregnek elől állott része tartván attól, ne hogy oldalról kerüllyön néki a' nagyobb számú ellenség: sok tusakodás után hátrább vonta magát. — Hertzeg *Württemberg*' segítségére hat ezer ember indított a' nagy Seregtől.“

Inspruckban lakó *Mária* Erzsébet Fő Hertzegasszony, következő értelmű Buzdítást tétetett közönségesse Jún. 2-dikánn: „Kedves *Tirólis*! Az a' buzgóság, a' mellyel fog fegyvert minden hív lakosa *Tirólis*nak a' jó Tsászáért 's a' Hazáért, gyakran meg-könyveztetett már engem: és bársak olly gazdag vólnék én, hogy mind meg-jutalmaztathatnám ezeket a' derék Embereket. De minthogy erre tehetetlen vagyok: avagy csak, mint egy a' Rendjei között és Lakosa *Tirólis*nak, tölem ki-telhetőppen, arany és ezüst órákat, pixiseket, gyertyatartókat, pár-késeket, és emlékeztető-pénzeket fogok készen tartani, hogy ki-offzam a' had után tulajdon kezemmel, mint Vitézségjek' emlékeztető-jutalmát Azoknak, kik a' veszedelmes környülállásokban, különös érdem által jegyeztették meg magokat minden Mások felett. Értésekre kell ezt adni minden Stutzosoknak, és a' Tartomány' egyéb Védelmezőinek is, olly meg biztatás mellett,

hogy én az ő bátorságjokat 's hívségjeket, Ő Felségénél a' Tsászárnál az én kedves Unokámnál, egész hathatósággal fogom magasztalni.

*Triest*be Kurírúl küldtetett a' napokban, a' Katonai Fő-Cantzellánál szolgáló *Jüngling* nevű Erdélyi Fi.

A' *Bétsi* Stuttzos-Polgárság bé-adta a' Tanátsházhoz a' maga stutz-puskáit, *Tirólis*ba való által-küldtetés végett.

Nagy-Britanniából. —

Az új Ország-gyűlés' kezdődését, 12-dik Júliusra határozta a' Király. — Hogy *Westminster* Városa' részéről, eggyik Deputátus az Ország-gyűlésére *Horne-Took* lehessen: a' ki, Státus- és Felség-bántás' vétkével való vádoltatás alól szabadították fel nem olly régiben: ennek végbe vitelére tízezer font sterlinget tettek össze a' Baráti. — *Angliának Yarmouth* Városa előtt (melly, Észak és Napkelet között 35 óránnyi járó földre fekszik *Londontól*) 6 Fr. Fregátok mutogatták magokat, Május' vége felé.

Frantzia-Országból. —

Buonaparte Vezérhez, egy Festőt, egy Képfaragót, 3 Természet-visgálókat, 's egy Mérés-mesterségéhez értő Személyt küldött a' Direktórium *Olasz-Országba*, hogy annál mesterségesebben ki-raboltat-

hassa ott a' Természetnek és Mesterségnek tárházait.

Az igen el betstelenedett Asszinyát ne-
vű előbbeni Papiros-pénzre nézve, olly
Törvény hozattatott, hogy Június' 17-dik
napjáig *Párisban*; Jún. 28 dikáig pedig
minden Ofztállyaibann a' Közönséges-Tár-
saságnak, a' száz lívereseken felül lévő
minden Asszinyátokat; Mandat nevű újabb
papiros-pénzekkel, vagy ezeknek Helytar-
tóikkal (Mássaikkal) fel kell váltani olly
módon, hogy Mandatban vagy ennek Hely-
tartójábann annyit érjen egy líver; mint
Asszinyátban ér 30 líver. A' ki el-múlatja
ezen fel-váltást az említett napokig: fel-
válthatja ugyan azután is a' maga Asszi-
nyátjait, akár valóságos, akár helytartó
Mándátokon; de már akkor, Mándátbéli
egy líverért, száz lívert kell adni Asszi-
nyátban.

Elegyes Tudósítások.

A' *Persiai* uralkodást erőszakosan ma-
gácvá tett, és az Oroszokkal hadat foly-
tató *Mahmudról*, egész bizonyossággal ír-
ják már most, hogy barátságban vagyon
a' Török Udvarral, mellytől már sok Fr.
Ingenieur-Tisztek is mentek hozzája.

Konstántzinápolybann, April. 26-di-
kán volt pompás audientziája a' Tsászar-
nál *Verninac* Fr. Követnek, ki, a' Tsá-

Ízárhoz tartott Beszédjében így szólott a többek között: „Örömmel látja a' (Fr.) Közönséges-Társaság, hogy Felsőged, bölts. Ministerektől körül-véetve, esztendeinek virágában nagy dolgokkal foglalatoskodik, és mindenkor szemei előtt tartja, népének ditsőségét és boldogságát.“

Az Orosz Tsászárnénak, Május' első napján hódolt egész *Ukrájnia, Winnicza* Városában. — Minden újj Orosz Tartományokbéli Róm. Catholikusoknak szorosan meg van parantsolva, hogy magokat az Orosz Kalendáriumhoz tartsák: és Innepeiket az Orosz Innepe-napokon szenteltyék. — A' Zsidók is tartoznak ott, Vasárnapon ülni meg ezentúl a' magok Szombatjokat.

Brassóból Máj. 31-dikénn: — „A' Török Udvarnál Ts. Kir. Követtséget viselő Báró *Herbert*' Felesége, *Ruspoli* nevű Iffjú Hertzeggel és a' *Konstántzinápoly*-ban lévő *Nápolyi* Követ' két Fiaival, ide fog holnap érkezni.“

Magyar Ország.

Pozsonból Jún. 3-dikánn: — „Az Evangelikusoknak itt lévő Gymnásiumába, Néhai T. *Stretskó* Úr' helyébe, közönséges meg-eggyezéssel választódott Theologiae Professorra a' múltt Ápril. 27-dikénn T. *Győri* Prédikátor *Ráth* Mátyás Úr. Ezenn esmeretes nagy tudományú, 's a' Magyar

Literaturának hathatós előmozdításában is próbáltt tehetségű 's buzgóságú Hazafi, el is fogadta már a' Próffesság eránt vett ajánlást, inkább a' Közjóért; mint maga tulajdon könnyebbségeért vagy hasznáért: és itt is lessz Augustusbann. Ez a' példa, hogy T. *Ráth* Mátyás Úr, nem különben mint szinténn az első Virágoztatója Gymnasiumunknak Nagy nevű *Bél* Mátyásunk, fel-szenteltt valóságos Prédikátorból hívatatott ide Próffessornak; nagy ösztönül szolgálhat arra, sok Prédikátorainknak, a' kik, Próffessorsághoz kívántató tudományokat szerzettek magoknak, hogy ezen tudományaikat, Prédikatori fővel se' szünyenek meg gyakorlani. — T. *Ráth* Mátyás Urat a' *Györi* Prédikátorságban fel-fogja váltani T. *Teschlak* Pál Úr, a' ki eddig *Oroszlányi* Prédikátor vólt. "

* * * *
* * * * *

A' múltt Pénteki Értekezésünk, következő Kérdésnek meg-fejtésére vezérelt bennünket:

Mi vitte reá a' Nemzeteket, hogy a' Kereskedésnek közönséges eszközeiül felvett értz-darabokat, közönséges jegyű formákba vegyék?

Felelet:

Az alkalmatlanságtól, 's a' tsalattatás' félelmétől való meg-menekedés. Kedvetlen dolog vólt t. i. az, midön valaki, ha

tsak valamelly tsekélységet akart is eladni vagy venni: mindjárt méregettetni kellett ezenn adásnak 's vevésnek eszközéül szolgáló értz-darabotskákat. Kellett pedig: mert különben nem lehetett tudni: ha meg vagyon e' a' kívántató nehézségjek azoknak vagy nintsen? Akármelly értznek fogyatkozása is azonban, mindjárt veszteség vólt: kivált az aranyban kis hijánosság is nagy kár. Még a' meg-mérés után se' lehetett pedig az ember egész bizonyosságban az értz-darabok' nehézsége felől; kivált midőn a' mérő eszközök' készítése sem vivődött vala még olly tökéletességre, mint osztán későbben; ha tsak a' közönséges mérő eszközökön nem próbáltatta a' maga értz-darabját; a' millyen közönséges mérő-eszközök p. o. a' Rómaiaknál: *Ops* Istenasszonynak; *Herculesnek*; 's *Cástornak* és *Polluxnak* Templomaikban tartattak. De ha az értz-darabok' nehézségéről való bizonyosság meg vólt is: még az nem szerezhett egész bátorságot: mert még abból nem lehet tudni: ha meg vagyon e' az értznek szükséges természeti tulajdonsága, avagy nintsen? Hogy ennek tudására reá meheszenek a' Régiek: még hosszabb 's nehezebb munkát tartoztak véghez vitetni, mint a' minémű vólt a' méregettetés is; t. i. az értz-darabnak egy részetskéjét, úgy nevezett választó-vizek (vagy az értzet igen

apró porotskákra ösztö erőss nedvességek) által kéntelenítettek, arra a' végre készültt edénykében meg-próbáltatni: és még ez a' próba se' nyugtathatta meg őket elegendőképpen: mert ha az értz-darabnak egy része valóságosan olyan volt is mint a' millyennek kellett lenni: más részét annak meg-keverhette úgy a' tsalárd-ság idegen értzel, mint a' hogy, *Syracusa* Városában hamisította volt meg az Ötvös hajdann, a' *Hiero* Király számára készített korona' arannyát, melynek hibáját *Archimedes* fedezte fel.

Hogy tehát mind könnyebbé, mind bátorságosabbá is tétetődhessék a' kereskedés; 's ennél fogva elevenebbedjen és gyarapodjon a' szorgalmatoskodás: ezért volt szükség, a' Kereskedésnek közönséges eszközeiül fel vett értz-darabokat meg-jegyezni valamelly közönséges bélyeggel, melly, azoknak meg-kívántató nehézsége 's jósága eránt, hasonló bátorságot szerezzen; mint a' millyent szereznek első nézésre, a' posztó- vagy gyólt-s-vegekre alkalmaztatott közönséges jegyek is, azoknak mennyisége és minémisége felől.

Mitsoda renddel következtek egymás után azok a' közönséges jegyek, vagy bélyégek, mellyek, az értz-darabot, tulajdonképpen úgy nevezett Pénzzé formálták végtére? — Erre a' Kérdésre fogunk felelni a' jövő postánn.